

Acció política i TIC

Albert Batlle Rubio

P06/M3018/02036

Índex

Introducció	5
1. Acció política individual i TIC	7
1.1. La discussió teòrica	7
1.1.1. Informació política i TIC.....	8
1.1.2. Comunicació política i TIC.....	11
1.2. La contrastació empírica.....	12
2. Acció col·lectiva i TIC	15
Bibliografia	18

Introducció

“It is among the young that the greatest conformists and philistines are found, e.g., the hippies with their group beards and group protests. Demonstrators at American universities care as little about education as football fans who smash up subway stations in England care about soccer.”

Entrevista a V. Nabokov. *The Sunday Times* [1969]

Com s'apuntava en el mòdul anterior, en les societats occidentals la participació individual (i també col·lectiva) en els processos polítics ha experimentat una decadència que s'arrossega des de fa algunes dècades. Aquest fet és especialment rellevant si es consideren els canals de participació política tradicionals (per exemple, els partits polítics o els processos electorals). Com sabem, aquestes dades han estat interpretades de manera reiterada com una mostra de la “crisi de les democràcies representatives” i del seu creixent dèficit de legitimitat. Sembla que la gent ja no està interessada pels fenòmens polítics. Tanmateix, encara que la participació política de caràcter tradicional sembla que està en crisi, apareixen noves formes de participació política individual i col·lectiva que estan en alça (Putnam, 2000). Dit d'una altra manera, els canals de participació política estan canviant i sorgeixen noves arenes i mecanismes per al seu desenvolupament; l'acció política que s'emmarca en una estructura institucionalitzada de caràcter col·lectiu (per exemple, per mitjà d'un partit polític) està essent substituïda gradualment per formes d'acció política més individualitzades (per exemple, firmar una petició o establir contacte directe amb els polítics per formular una demanda) (Johansson, 2003) o per formes de participació política de caràcter col·lectiu que recorren a canals alternatius als tradicionals.

Es pot afirmar que, en realitat, la desafecció política –i, per tant, la participació política– afecta les institucions polítiques existents però no les **institucions polítiques noves**.

Aquest mòdul pretén analitzar el perquè d'aquest fenomen i, més concretament, el rol que tenen les TIC en el seu desenvolupament.

1. Acció política individual i TIC

1.1. La discussió teòrica

Normalment, els estudis sobre la participació política individual estableixen com a marc de referència els processos electorals i, per tant, la pregunta que es formulen queda reduïda a com les TIC (essencialment Internet) poden incrementar aquest tipus concret de participació política. Darrere d'aquesta preocupació, hi ha la constatació que els resultats electorals podrien ser diferents si s'aconseguís la participació completa d'un electorat plenament informat donat un cert *choice set* (Tóka, 2000).

Aquest tema serà desenvolupat en el mòdul didàctic "Parlaments i TIC", de manera que en aquest apartat es consideraran altres formes de participació política individual.

Una de les principals conclusions de les perspectives normatives sobre l'impacte de les TIC en els processos polítics es deu a l'enfocament populista: el flux més gran d'informació política a causa de les TIC –el gran volum de la informació política present a Internet– provocarà de manera automàtica un augment de la participació política individual que, al seu torn, transformarà les relacions entre els ciutadans i els decisors polítics, que tendiran a anivellar-se i a fer-se més igualitàries. En l'estadi final, la intensificació de les relacions directes entre els ciutadans i els decisors polítics portaria a la fi dels intermediaris polítics.

Segons les tesis ciberoptimistes, les TIC generaran un *mobilization effect* que afavorirà la participació política individual (Norris, 1999).

Encara que aquesta tesi no especifica els mecanismes causals que permeten vincular el volum d'informació política amb un augment de la participació (és a dir, no especifica com, per mitjà de quins mecanismes, es passa de la informació a l'acció) és relativament senzill descobrir-los:

Aquests dos arguments s'expliquen àmpliament en els subapartats següents.

- S'atribueix a la informació política un poder causal sobre la participació per mitjà de l'efecte que té sobre l'interès. Dit d'altra manera, el volum més gran d'informació política en circulació tindria un primer efecte positiu sobre l'interès per la política i, per tant, un efecte indirecte sobre la implicació i compromís polític dels individus.
- El poder de comunicació de les TIC permetria als ciutadans comunicar-se directament amb els decisors polítics sense necessitat d'utilitzar els intermediaris polítics, cosa que augmentaria la participació política individual perquè modificaria els incentius de participació de cada ciutadà.

1.1.1. Informació política i TIC

L'argument basat en el vincle causal informació-interès-participació podria ser cert si la informació política no fos costosa. Aquest supòsit, que òbviament en cap cas no és considerat per la literatura normativa, planteja dues qüestions fonamentals. La primera gira entorn dels costos associats amb la informació, i la segona, entorn de l'efecte de les TIC sobre els costos de la informació.

La informació política és costosa.

Downs (1957) ofereix una explicació sobre les operacions mentals i els costos implicats en el procés d'obtenir informació. Aquests costos es poden mesurar en termes de la necessària inversió de recursos limitats per aconseguir la informació –mentals i de temps– i en termes del cost-oportunitat –la qual cosa perdem posant aquests recursos a treballar en aquesta activitat i no en una altra alternativa.

No hi ha dubte que les TIC han augmentat el volum i la visibilitat de la informació política en circulació, però aquesta realitat no ha eliminat els costos associats a aquest tipus d'informació. Encara més, es pot argumentar que les característiques de les TIC (concretament d'Internet) encareixen el procés d'obtenir la informació:

- No podem obviar l'existència de la bretxa digital, un fenomen que necessàriament implica un encariment de l'obtenció d'informació política per a les persones fora de línia.
- Si bé és cert que les TIC augmenten el volum d'informació política en circulació, això no simplifica sinó que complica el procés de selecció, processament i assimilació de la informació (Downs, 1957).
- Els requisits per a informar-se per mitjà de les TIC són més exigents a causa del caràcter proactiu del nou mitjà, en contrast amb el caràcter passiu d'altres mitjans com la televisió i la ràdio.

Quan introduïm el supòsit –molt més realista– que la informació política és costosa i que les TIC no eliminen els costos relatius a la seva obtenció, tot l'edifici argumentatiu de les tesis populistes s'esfondra.

Si s'assumeix que la informació política és costosa, difícilment es pot argumentar que aquesta precedeixi l'interès en la seqüència que explica el compor-

tament polític individual. De fet, la seqüència informació-interès-acció viola dos supòsits bàsics del comportament instrumental:

- Viola la intencionalitat associada al comportament instrumental.

Aquest supòsit està connectat directament amb la idea que el comportament humà no és erràtic ni aleatori, sinó que es dirigeix a la consecució d'uns fins i que les accions són mitjans per a satisfer aquests fins. Dit amb altres paraules, en el comportament instrumental, la intenció (o interès) precedeix sempre l'acció (evidentment, això no suposa que la intenció es tradueixi sempre en comportament, però sí que sense intenció no hi ha comportament). Des d'aquesta perspectiva, és difícil imaginar que l'acció d'informar-se políticament precedeixi un interès polític que apel·laria directament a la intencionalitat.

- Viola el criteri de la "maximització de la utilitat": per què un individu ha d'assumir un cost si no espera obtenir beneficis clars amb la seva acció?

Necessàriament, l'ordre d'aquesta seqüència s'ha d'invertir: l'acció d'informar-se –precisament perquè és costosa– no solament ha d'estar precedida per la intenció o l'interès, sinó que ha de ser el producte d'un càlcul en el qual els beneficis esperats de l'acció superin els costos d'aquesta. Això ens porta a la pregunta següent: en quines condicions els beneficis d'adquirir informació seran superiors als costos? És a dir, quan serà racional per a un individu invertir recursos a obtenir informació política? Segons Downs (1957), serà racional informar-se políticament quan els beneficis esperats d'obtenir una unitat addicional d'informació superin els costos; això dependrà tant de la diferència d'utilitat que l'individu obté prenent la decisió correcta per contrast amb la decisió errònia com de la probabilitat que una unitat addicional d'informació contribueixi a modificar la seva decisió.

El problema fonamental per a explicar la participació política individual en aquests termes és que a la diferència d'utilitats que es deriva de prendre una decisió correcta o equivocada per a l'individu cal descomptar l'impacte que una decisió correcta tindrà en el resultat –és a dir, la influència de la seva participació en el resultat final. Atès que l'impacte d'aquesta decisió (mesurat per mitjà de la probabilitat que la participació política individual sigui decisiva en el resultat polític final) és pròxim a zero, Downs conclou que el que és racional per al ciutadà comú serà no informar-se. Aquesta conclusió ha donat nom a la paradoxa de l'"ignorant racional".

Segons Downs, el que és racional per al ciutadà serà no solament rebutjar la inversió de recursos limitats en l'obtenció d'informació política, sinó limitar l'absorció d'informació política gratuïta. És evident que sota aquests supòsits teòrics, la racionalitat de la participació política individual quedaria en dubte. Tanmateix, com Downs també assenyala, això no significa que tots els individus que inverteixen recursos a obtenir informació política i que participen políticament siguin irracionals.

La posició i ubicació social dels individus –és a dir, la divisió del treball– explica que entre ells hi hagi diferències pel que fa a la informació política, tant en les dificultats d'accés com en la necessitat.

La divisió del treball explica que, encara que la funció d'utilitat d'informar-se políticament pugui ser generalment negativa com a ciutadans, com a empresaris polítics, homes i dones de negocis o professors d'universitat aquesta funció d'utilitat pot ser positiva.

Exemple

Per a un home o dona de negocis els ingressos del qual depenen d'un sector econòmic determinat, serà altament rendible estar informat sobre la política del govern en aquest sector; o per a un empresari polític, la finalitat del qual és convèncer els altres que el votin, estar informat pot ser de vital importància per a satisfer els seus desitjos. En aquests casos, obtenir informació política no solament pot ser altament rendible, sinó que la utilitat que proporciona a l'individu es pot mesurar en "ingressos", en "beneficis materials".

Els principals usuaris i consumidors de la informació política que faciliten les TIC seran aquells per a qui la inversió en obtenció d'aquesta informació sigui rendible.

L'obtenció i el consum d'informació política seran rendibles –pel que fa a la demanda– per als individus polititzats que ja participen en política, i –pel que fa a l'oferta–, per als agents que actuen com a intermediaris polítics. Per als primers, els costos de fer una activitat que ja desenvolupaven prèviament es veuen reduïts gràcies a l'ús de les TIC; per als segons, els beneficis directes que esperen obtenir de mantenir el control sobre la informació política continuen essent molt elevats.

Evidentment, també hi ha la possibilitat que l'acció d'informar-se derivi certa utilitat d'altres formes menys materialistes.

Exemple

Un individu pot obtenir utilitat de l'acció de consumir informació política pel plaer mateix que li proporciona l'acció i el fi d'informar-se; dit d'una altra manera, pel valor d'entreteniment que per a ell té aquesta acció.

En aquest cas, la informació política no tindria un valor instrumental, sinó finalista. Precisament l'interès individual pel món de la política podria propiciar aquest tipus de valor finalista a la informació política.

L'associació ciberoptimista entre la informació política i la participació política manca de sentit si es consideren els costos derivats de l'obtenció de la informació.

Introduir el supòsit que la informació política és costosa buida de contingut la cadena causal informació-interès-participació, en la qual es basa la principal conclusió de l'enfocament ciberoptimista.

Però, a més, partir d'aquest supòsit malmet una altra de les conclusions d'aquesta perspectiva, la del fet que les TIC provocaran la desaparició dels intermediaris polítics que són utilitzats pels individus com un sistema d'adquisició d'informació política, com a "drecera" per a reduir els costos d'obtenir la informació política. Si la informació és costosa (és a dir, exigeix una inversió de recursos escassos que es podrien dedicar a un ús més productiu) i els beneficis d'aquesta inversió són imperceptibles (perquè l'acció política individual no afecta el resultat polític col·lectiu), per què ha d'escollir el ciutadà substituir un sistema de dreceres informatives basat en l'existència d'intermediaris polítics (diaris, agències de notícies, partits polítics, grups d'interès, etc.) per un altre en què ell hagi d'assumir directament els costos de seleccionar, processar i assimilar la informació i decidir finalment la seva participació política?

Tornem sobre aquest tema en el mòdul didàctic "Partits polítics i TIC".

1.1.2. Comunicació política i TIC

El segon argument utilitzat per la literatura normativa (concretament per l'enfocament ciberoptimista) per a defensar un augment de la participació política individual provocat per un "efecte TIC" es basa en les noves possibilitats que ofereixen les TIC per a establir una comunicació directa entre els ciutadans i els governants. Segons aquest argument, la possibilitat de poder comunicar-se directament amb els decisors polítics augmentarà els incentius per a la participació política individual ja que eliminarà els costos derivats de la intermediació política.

Aquest argument podria ser cert si els ciutadans estiguessin segurs que la seva opinió o acció individual influirà en el sentit de la decisió política que suscita el seu interès. Una altra vegada és necessari considerar els costos associats a la informació política: la incertesa sobre el grau d'influència de la participació individual en les decisions polítiques pot provocar que no sigui racional assumir els costos de la participació (i, sens dubte, que tampoc no ho sigui informar-se políticament amb la intenció de minimitzar la probabilitat de prendre una decisió errònia).

D'altra banda, hi ha un altre factor que contribueix a incrementar el grau d'incertesa de les conseqüències que pugui tenir la participació individual sobre les decisions polítiques. La participació política d'un individu també dependrà del nivell o grau de participació esperat: com més individus s'espera que hi participin, menor serà l'incentiu per a un individu qualsevol a participar-hi (ja que la probabilitat que la seva participació sigui decisiva també serà més baixa) i, en sentit invers, com més baixa sigui la participació esperada, més incentius hi haurà per a la participació política individual (ja que la probabilitat que la

seva opinió sigui decisiva serà més alta). Precisament aquest segon escenari provocarà el que es coneix com a *bandwagons*: si s'espera una participació reduïda, lògicament augmentaran els incentius de participar-hi per a un major nombre d'individus. Però, al seu torn, un augment efectiu de la participació política reduirà els incentius de la participació i retornarà l'índex de participació política individual al seu equilibri original.

En el millor dels casos, la possibilitat de comunicar-se directament amb els decisors polítics no provocarà un augment massiu de la participació.

1.2. La contrastació empírica

Els arguments derivats de la discussió teòrica precedent són consistents amb les principals conclusions que proporcionen els escassos estudis empírics que hi ha sobre els usos polítics de les TIC i el perfil dels seus usuaris.

De manera implícita, la gran pregunta que pretenen respondre aquests estudis empírics es refereix a la direccionalitat de les relacions entre les TIC i la participació política individual: tenen les TIC algun efecte positiu en la participació política individual o són els individus políticament actius els que precisament fan un ús polític de les TIC?

Encara que circumscriuen les seves anàlisis a tipologies diferents de participació política (com, per exemple, la participació electoral, la participació en debats electrònics o la formulació de peticions mitjançant les TIC), els estudis empírics realitzats per Norris (1999), Bimber (2001), Owen i Davis (1998) i Hill i Hughes (1998) permeten generalitzar la validesa de la conclusió següent: l'accés a les TIC no té impacte en la participació política dels ciutadans. Dit en altres termes, el comportament polític individual de les persones amb accés a Internet no és significativament diferent del d'aquelles persones fora de línia. En realitat, aquestes anàlisis demostren que les TIC suposen un augment de les possibilitats per a la participació política que únicament aprofiten aquells ciutadans que ja són actius políticament (precisament les persones amb un nivell més alt de confiança i coneixement del sistema polític, les persones amb un grau més baix de desafecció política –Norris, 1999).

Utilitzen les TIC amb finalitats polítiques aquelles persones que ja estan políticament mobilitzades.

Com veurem, l'anàlisi de les característiques sociodemogràfiques dels activistes en línia corrobora aquesta conclusió.

Lectura obligatòria

P. Norris (2004). "Building Knowledge Societies: The Renewal of Democratic Practices in Knowledge Societies" (informe per a la Unesco).

<<http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/ Acrobat/ UNESCO%20Report%20Knowledge%20Societies.pdf>>

D'altra banda, com demostra l'estudi de Norris (2004), les persones que es consideren usuàries de les TIC són, en general, políticament més actives que les que no utilitzen les TIC de manera regular. Aquestes diferències s'incrementen si es consideren les diferents formes de participació política: com es podia esperar, les persones familiaritzades amb l'ús de les TIC tenen una participació política més gran en aquelles activitats en què l'ús de les TIC representa una clara reducció dels costos de l'acció. En sentit contrari, les diferències entre la participació política de les persones en línia i fora de línia són molt reduïdes si es considera aquella participació política on l'ús de les TIC no redueix significativament el cost de l'acció (per exemple, votar). En aquest sentit, els estudis de Weber i Bergman (2001) i de Weber i altres (2003) també apunten al fet que les persones en línia semblen més predisposades a certes formes d'activitat política.

Qui són aquestes persones? Quines característiques sociodemogràfiques presenten? Són representatives del conjunt de la societat o únicament d'un segment de la població que presenta determinats atributs? Les variables que influeixen en la participació política fora de línia són les mateixes que influeixen en la participació política en línia? Evidentment, una resposta afirmativa a aquesta última pregunta implicaria que ens estem referint al mateix col·lectiu. Si es comprova empíricament que el nivell educatiu, el nivell d'ingressos i l'ocupació (com a variables socioeconòmiques), l'edat i el sexe (com a variables demogràfiques) i el grau d'atribució d'eficàcia política del sistema i d'interès per la política (com a variables actitudinals) estan fortament associats amb la participació política per mitjà de les TIC, es reafirmarà la percepció que són les persones políticament actives les que fan un ús polític de les TIC.

En aquest punt, cal destacar la necessitat de més estudis empírics per a contrastar aquesta hipòtesi, per a analitzar el pes relatiu d'aquestes variables i descriure el grau de representativitat del col·lectiu de persones que utilitzen les TIC amb finalitats polítiques en relació amb la totalitat de la població. Per a facilitar la comparació, aquests estudis haurien de preveure la possibilitat d'establir certes variables de control en les seves anàlisis i la discriminació entre diferents formes de participació política en línia: vot electrònic, consulta electrònica, donacions, diàleg polític per *chat rooms*, etc.

De tota manera, les diferents anàlisis empíriques disponibles semblen confirmar l'associació entre les variables explicatives de la participació política fora de línia i l'ús de les TIC amb finalitats polítiques.

Entre d'altres, les principals conclusions dels estudis de Norris (1999), Gibson i Ward (1999), Tolbert i altres (2002) apunten en aquesta direcció: com en el cas de la participació política fora de línia, el nivell educatiu, l'ocupació i el nivell econòmic, el sexe, així com altres variables de caràcter actitudinal cap al sistema polític (lectura de diaris, freqüència de discussions polítiques) són bons predictors de la participació política per mitjà de les TIC. Tanmateix, no succeeix el mateix amb la variable "ubicació en l'espectre ideològic" (Gibson i Ward 1999; Bimber 1998): la predisposició per a l'ús polític de les TIC no sembla que està relacionada amb el fet d'autoubicar-se ideològicament més a l'esquerra o a la dreta.

Exemple

Valorar els possibles efectes de la bretxa digital o del nivell d'*e-readiness*.

En tots els estudis, l'edat apareix com l'única variable amb incidència en la participació política per mitjà de les TIC que inverteix la seva relació respecte a la participació política fora de línia: les persones joves semblen més predisposades a un ús polític de les TIC, fet que clarament ha de ser interpretat com un efecte generacional. Segons demostren Lupia i Philpot (2003), el disseny dels webs en termes de sensació d'efectivitat i eficiència semblen exercir certa influència sobre el grau d'interès dels joves per la política.

Els estudis empírics posen en relleu que el perfil de l'usuari de les TIC que consumeix informació política o que participa políticament en línia coincideix amb el de qui participa generalment en política.

En conclusió, en paraules de Bimber (2003):

“El nou context informatiu no ha modificat significativament els nivells de participació política.”

En termes semblants s'expressen Gibson i Ward (1999):

“Les TIC no provoquen que les persones apàtiques políticament participin més en processos polítics.”

En resum, les TIC no semblen tenir cap efecte positiu sobre l'acció política individual perquè, si bé permeten un accés més gran a la informació política, generen uns efectes molt limitats sobre l'interès dels ciutadans pels assumptes polítics. Dit en altres paraules, les TIC poden arribar a facilitar l'obtenció d'informació política i la comunicació política directa entre els ciutadans i els governants, però la seva existència i desenvolupament no converteix els individus en “animals polítics”, no incrementen de manera automàtica l'interès individual pels assumptes polítics.

En l'àmbit polític, les TIC poden tenir conseqüències positives sobre el segon element de la seqüència interès-informació-acció, però no així sobre el seu origen.

Lectura complementària

P. Norris (1999). “Who Surfs Café Europa? Virtual Democracy in the US and Western Europe”. Harvard University, J. F. K. School of Government.

<<http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/acrobat/apsa99.pdf>>

2. Acció col·lectiva i TIC

En l'apartat anterior hem pogut comprovar com i per què l'ús polític de les TIC en el pla individual respon a uns paràmetres molt concrets que estan significativament relacionats amb els costos de la informació política.

El propòsit d'aquest apartat serà descriure els possibles efectes que tenen les TIC en la participació dels grups en l'àmbit polític, en l'acció política de caràcter col·lectiu.

Encara que les TIC no redueixen els costos de la informació política per al ciutadà comú ni disminueixen els avantatges que els "empresaris polítics" continuen tenint en aquest mercat, podem considerar que les TIC tenen uns efectes molt interessants que afavoreixen l'acció col·lectiva dels grups. La simple existència d'un interès compartit per diferents individus no implica que aquest interès es converteixi de manera automàtica en una acció col·lectiva per a la seva defensa o la seva promoció, de la mateixa manera que tampoc no implica que les diferents organitzacions polítiques existents n'assumeixin la representació. En cert sentit, perquè l'interès existeixi més enllà dels individus considerats aïlladament, s'ha de compartir i s'ha de traduir en acció col·lectiva. Els individus interessats s'han de trobar, descobrir que tenen el mateix interès i articular la seva presentació pública. En aquest procés, les TIC poden tenir un paper destacat.

Les TIC tenen conseqüències positives per a la participació política en línia i fora de línia que porten associades alts costos d'organització i coordinació –és a dir, per a la participació política que es concreta en l'activitat dels grups. De fet, alguns dels efectes sobre els processos polítics més importants que s'han associat amb les TIC afecten aquest tipus de participació col·lectiva:

- Les TIC redueixen els costos d'entrada al mercat polític.

Tant l'accés descentralitzat com la interactivitat –dues de les característiques essencials de les TIC– redueixen els costos d'entrada al mercat de la informació política per al "petit empresari", per a l'activista polític que identifica una nova oportunitat d'accés al mercat polític, per a la defensa d'un interès compartit que no és present en l'agenda política. Les TIC permeten la fàcil creació de vincles polítics que anteriorment no existien entorn de l'expressió d'un determinat interès compartit. Com comprovarem, el cost més baix que té per a l'activista polític l'entrada en aquest mercat, unit a la reducció dels costos de coordinació propiciat per l'ús de les TIC, poden tenir importants efectes positius sobre l'activitat política dels grups.

- Les TIC redueixen els costos relatius a la formació dels grups.

Com sostenia la literatura ciberoptimista, les TIC possibiliten l'existència d'un *meeting place* que facilita la comunicació descentralitzada, la interacció immediata i la transmissió

Lectura complementària

W. L. Bennett (2003). "New Media Power: The Internet and Global Activism".
A: N. Couldry; J. Curran (eds.). *Contesting Media Power*. Lanham: Rowman & Littlefield.
<<http://depts.washington.edu/gcp/pdf/bennettmnpower.pdf>>

sió d'informació política rellevant entre els membres potencials d'un grup. Aquest nou context comunicatiu facilita la formació de grups que, en un moment donat, poden emprendre accions col·lectives més enllà dels canals tecnològics que van propiciar la seva constitució.

Això és així perquè, en primer lloc, en aquesta nova arena política factors com l'espai i el temps no actuen com a barreres que dificultin l'acció política dels grups i, en segon lloc, perquè gràcies a les característiques de les TIC, l'activitat política dels membres dels grups es pot exercir sense la presència d'un control jeràrquic "top-down", sense el "control editorial" característic de les organitzacions polítiques tradicionals.

Les TIC són un instrument que facilita la captació d'aquelles persones interessades en determinats temes: l'ús polític de les TIC en l'àmbit col·lectiu accentua les potencialitats dels nous canals de comunicació per a la creació de grups, per a l'articulació de col·lectius interessats per un tema determinat. Dit en altres paraules, les TIC poden actuar com un mecanisme facilitador per a la trobada de persones amb un mateix interès que poden arribar a identificar la necessitat de coordinar accions per a la seva defensa o promoció.

A més, les TIC no tenen únicament un caràcter instrumental (permeten reduir els costos associats a la formació de grups i els costos de coordinació de l'acció col·lectiva), sinó que poden ajudar a construir la mateixa organització i a determinar-ne la naturalesa. Dit en altres termes, l'acció col·lectiva en línia pot arribar a ser un substitut de l'acció col·lectiva fora de línia, encara que, evidentment, els efectes pretesos per mitjà de l'acció política en línia s'hagin de traduir en resultats efectius i palpables.

En termes olsonians (Olson, 1965), les TIC redueixen els costos de l'acció col·lectiva perquè faciliten la creació d'uns incentius selectius que, més enllà del caràcter suposadament instrumental de l'acció, incentiven la participació dels membres del grup destacant el valor intrínsec del mateix acte de participar. Així, l'ús instrumental de les TIC per a l'acció col·lectiva afavoriria la participació en atribuir amb més facilitat valor a la mateixa participació (més enllà dels resultats polítics d'aquesta).

Exemple

Jones demostra empíricament que un dels incentius selectius que més afavoreixen l'acció col·lectiva dels grups "en línia" és la percepció dels membres del grup que els objectius polítics de l'organització no es redueixen a la consecució efectiva de determinats interessos o béns, sinó que, al contrari, la pretensió de l'acció col·lectiva s'identifica clarament amb el desenvolupament de certs béns públics que permeten al grup identificar-se com una organització altruista *-not for profit-* (Jones, 2004).

Tanmateix, la facilitat per a la formació de grups polítics pot tenir efectes perversos: en aquest sentit, la literatura relativa als efectes de l'aplicació de les TIC a l'acció col·lectiva destaca l'efecte "balcanitzador" derivat d'aquest ús: precisament a causa dels baixos costos associats a la formació de grups, aquests es poden articular entorn d'un únic tema (*single issue groups*) que resulti impermeable a la influència d'altres qüestions col·laterals. L'extensió d'aquest efecte pot derivar en una polarització dels grups, ja que la segmen-

Bibliografia suggerida

Sobre això podeu veure, entre d'altres, les obres següents, que trobareu referenciades en la bibliografia d'aquest mòdul didàctic:

McCaughy i Ayers (2003);
Rheingold (2002); Van Alstyne i Brynjolfsson (1997).

tació de la demanda possibilitada per les TIC facilita la formació de grups homogenis i especialitzats integrats per individus amb fortes preferències respecte al tema que els agrupa.

- Les TIC redueixen els costos relatius a la coordinació de l'acció col·lectiva.

La velocitat, la immediatesa i la superació de la barrera espacial en les comunicacions proporcionada per les TIC suposa l'existència d'una veritable tecnologia per a la coordinació i la planificació de l'acció dels grups que, d'aquesta manera, veuen considerablement reduïts els costos associats a l'acció col·lectiva.

En conclusió, el cost més baix d'entrada al mercat polític unit a la reducció dels costos de formació i de coordinació dels grups, poden provocar una "intensificació" de l'acció d'aquests –un fenomen que és consistent no solament amb les prescripcions teòriques que sostenen alguns autors, sinó també amb el que s'observa en la realitat política. De fet, Bimber (1998) defensa que el tret que caracteritzarà la política en l'era de les noves tecnologies serà el que denomina *accelerated pluralism*. Bimber defensa que les TIC acceleraran l'aparició (i també la desaparició) dels grups i que el seu principal efecte en l'àmbit polític es comprovarà amb la intensificació de l'activitat d'aquests.

Les TIC suposen noves oportunitats per a l'acció col·lectiva, suposen una nova estructura d'oportunitats polítiques per als grups, que pot contribuir a augmentar l'oferta política.

En cert sentit, la contrastació empírica de l'augment de l'activitat política en línia (així com de l'activitat política fora de línia dels grups formats i coordinats gràcies a l'ús de les TIC) permet recuperar certs elements de les conclusions de la perspectiva comunitarista: les TIC redueixen de manera significativa els costos associats a la formació i coordinació dels grups i, per tant, afavoreixen la creació de comunitats virtuals. Tanmateix, aquests grups es caracteritzen pel fet que els seus membres no estableixen el tipus de relacions personals que identificarien una comunitat: en realitat, les característiques de les TIC faciliten la formació del que s'ha anomenat *thin communities*, de grups amb interessos polítics compartits però sense vincles personals forts.

Lectura obligatòria

W. Lusoli; S. Ward (2003). "Hunting Protestors: Mobilisation, Participation, and Protest Online in the Countryside Alliance". Document presentat al congrés anual de l'European Consortium for Political Research. Edimburg, març-abril.

<http://www.esri.salford.ac.uk/ESRCResearchproject/papers/hunting_protestors.pdf>

Lectura complementària

M. S. Bonchek (1995). "Grassroots in Cyberspace: Using Computer Networks to Facilitate Political Participation". Document presentat al congrés anual de la Midwest Political Science Association. Chicago, abril.

<<http://www.uni-koeln.de/themen/Internet/cmc/text/bonch95a.htm>>

Podeu veure, en aquest sentit, el mòdul didàctic "Perspectives teòriques sobre els efectes de les noves tecnologies en els processos polítics".

Lectura complementària

D. B. Conklin (2003). "The Internet, Email, and Political Activism. The Case of Tiananmen Square". Document presentat al congrés anual de l'ECPR. Edimburg, març-abril.

<<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/edinburgh/ws20/David%20Conklin.pdf>>

Bibliografia

Lectures obligatòries

Lusoli, W.; Ward, S. (2003). "Hunting Protestors: Mobilisation, Participation, and Protest Online in the Countryside Alliance". Document presentat al congrés anual de l'European Consortium for Political Research. Edimburg, març-abril.

<http://www.esri.salford.ac.uk/ESRCResearchproject/papers/hunting_protestors.pdf>

L'estudi de Lusoli i Ward analitza el paper de les TIC en el disseny de l'acció col·lectiva de la Countryside Alliance, una organització rural oposada a la legislació del Govern britànic que prohibeix la cacera de la guineu amb gossos. L'anàlisi s'emmarca en un context teòric que discuteix les potencialitats participatives i les conseqüències en el pla organitzatiu de les TIC. Els autors arriben a la conclusió que l'ús de les TIC en l'acció col·lectiva pot afavorir els mecanismes de participació directa però que, sens dubte, les organitzacions continuen ocupant un rol clau en els mecanismes de participació actuals. En segon lloc, els autors constaten que les TIC són utilitzades per a la disseminació "top-down" d'informació rellevant per als membres de l'organització i no tant com un instrument per a la discussió interactiva. Finalment, no constaten que hi hagi cap "efecte Internet" en la participació: l'ús de les TIC per part de la Countryside Alliance es pot atribuir fonamentalment a aquells individus que ja participaven anteriorment en l'aplicació de les TIC: dit en altres termes, els individus inactius fora de línia romanen inactius en línia.

Norris, P. (2004). "Building Knowledge Societies: The Renewal of Democratic Practices in Knowledge Societies". Informe per a la Unesco.

<<http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/Acrobat/UNESCO%20Report%20Knowledge%20Societies.pdf>>

En aquest article, Norris exposa les principals aportacions de les diferents teories que avaluen l'impacte de les TIC sobre els processos polítics en una democràcia i, a continuació, busca les dades empíriques en l'àmbit europeu que li permeten contrastar cada una d'aquestes teories en funció de les diferents formes que pot prendre la participació política "en línia" i considera les diferències entre el grau de participació política de les persones "en línia" i "fora de línia". Norris arriba a la conclusió que l'associació entre l'accés a Internet i l'activisme polític depèn de la forma de participació política considerada i que l'ús de les TIC amb finalitats polítiques afavorirà els nous moviments socials, les organitzacions de protesta a les *transnational advocacy network*, etc. i no tant els canals polítics tradicionals de les democràcies representatives.

Lectures complementàries

Bennett, W. L. (2003). "New Media Power: The Internet and Global Activism". A: N. Couldry; J. Curran (eds.). *Contesting Media Power*. Lanham: Rowman & Littlefield.

<<http://depts.washington.edu/gcp/pdf/bennettmnpower.pdf>>

Aquest estudi discuteix les conclusions de la literatura que ha analitzat l'ús de les TIC per part de les organitzacions polítiques tradicionals (partits polítics, governs, parlaments,

etc.) i les compara amb les evidències que es constaten en investigar empíricament l'ús d'aquestes mateixes eines per part de les noves organitzacions polítiques que promouen l'acció col·lectiva. Precisament les característiques organitzatives d'aquests nous moviments socials (alt grau de segmentació, de policentrisme, d'integració i d'articulació en forma de xarxa) permeten un ús polític de les TIC que accentua les potencialitats que aquestes tecnologies tenen respecte de l'acció col·lectiva.

Bonchek, M. S. (1995). "Grassroots in Cyberspace: Using Computer Networks to Facilitate Political Participation". Document presentat al congrés anual de la Midwest Political Science Association. Chicago, abril.

<<http://www.uni-koeln.de/themen/Internet/cmc/text/bonch95a.htm>>

En aquest article, Bonchek analitza empíricament la influència de les TIC en l'acció política individual i també col·lectiva. Per a avaluar la iniciativa individual en l'ús polític de les TIC, l'autor analitza, entre d'altres, el cas de Jim Warren, un ciutadà nord-americà que va utilitzar les potencialitats de les TIC (concretament el correu electrònic i les llistes de correu a Internet) per a constituir un grup de pressió i fer que el govern de Califòrnia aprovés la llei AB 1624, una llei que obliga el govern estatal a proveir informació per Internet relativa a la legislació en tràmit d'aprovació parlamentària. Per a considerar l'acció col·lectiva realitzada per mitjà de les TIC, Bonchek analitza, entre d'altres, el cas de l'IFSCSS (Independent Federation of the Chinese Students and Scholars), un col·lectiu d'estudiants xinesos que van pressionar el Congrés dels Estats Units per aconseguir l'aprovació de mesures legislatives encaminades a la seva protecció davant possibles represàlies per part del Govern xinès. La principal conclusió de l'estudi és que, si bé sembla cert que les TIC redueixen els costos de transacció associats a la coordinació de l'acció col·lectiva, el *digital divide* provoca que la representació política afavoreixi els interessos dels grups amb determinades característiques sociodemogràfiques.

Conklin, D. B. (2003). "The Internet, Email, and Political Activism. The Case of Tiananmen Square". Document presentat al congrés anual de l'ECPR. Edimburg, març-abril.

<<http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/edinburgh/ws20/David%20Conklin.pdf>>

Aquest article constitueix un exemple d'anàlisi de l'ús de les TIC amb finalitats polítiques. Concretament, l'autor investiga l'ús del correu electrònic per part dels opositors al règim xinès que el 1989 van ocupar la plaça de Tiananmen demanant una obertura democràtica del règim. L'autor compara l'ús polític del correu electrònic amb l'ús polític dels webs i associa les diferents potencialitats polítiques d'aquests instruments en el marc dictatorial o democràtic en el qual es contextualitza el seu ús.

Norris, P. (1999). "Who Surfs Café Europa? Virtual Democracy in the US and Western Europe". Harvard University, J. F. K. School of Government.

<<http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/acrobat/apsa99.pdf>>

Després de presentar succintament els principals supòsits de la teoria de la mobilització i de la teoria del reforç (dues teories que difereixen en la manera en què les TIC afecten el comportament polític dels ciutadans), l'estudi de Norris analitza i compara l'evolució i el grau de penetració de la societat de la informació a Europa i als Estats Units a partir dels anys noranta. A continuació, analitza empíricament les característiques socials i polítiques dels ciutadans europeus en línia utilitzant les dades proporcionades per l'eurobaròmetre i arriba a la conclusió que, a Europa, les persones en línia pertanyen precisament al grup d'individus amb una propensió més gran a considerar l'àmbit polític en termes positius. En definitiva, sembla que les TIC "activen els ciutadans políticament actius".

Referències bibliogràfiques

Bimber, B. (2001). "Information and Political Engagement in America: The Search for Effects of Information Technology at the Individual Level". *Political Research Quarterly* (vol. 1, núm. 4, pàg. 53-67).

Bimber, B. (2003). *Information and American Democracy: Technology in the Evolution of Political Power*. Nova York: Cambridge University Press.

Downs, A. (1957). *Teoría Económica de la Democracia*. Madrid: Aguilar.

Gibson, R. K.; Ward, S. J. (1999). "Political Participation and the Internet in Europe: Who Wants and 'Wants-Not' to Engage in Online Debate". Document presentat al congrés anual de la Political Science Association. Nottingham.

Hill, K. A.; Hugues, J. E. (1998). *Cyberpolitics: Citizen Activism in the Age of the Internet*. Lanham: Rowan & Littlefield.

Inglehart, R. (1991). *El Cambio Cultural en las Sociedades Industriales Avanzadas*. Madrid: CIS/Siglo XXI.

Johansson, Y. (2003). "Civic Engagement in Change. The role of Internet". Document presentat al congrés anual de l'European Consortium of Political Research. Edimburg.

Jones, P. (2004). "All for One and One for All: Transaction Cost and Collective Action". *Political Studies* (núm. 52, pàg. 450-468).

Lupia, A.; Philpot, T. S. (2003). "Views from Inside the Net: How Websites Affect Young Adults' Political Interest". Manuscrit no publicat.
<<http://www-personal.umich.edu/~lupia/tasha.pdf>>

McCaughy, M.; Ayers, M. D. (eds.) (2003). *Cyberactivism: Online Activism in Theory and Practice*. Nova York: Routledge.

Margolis, M.; Resnick, D. (2000). *Politics as usual: The Cyberspace "Revolution"*. Londres: Sage.

Norris, P. (1999). "Who Surfs Café Europa? Virtual Democracy in the US and Western Europe". Harvard University, J. F. K. School of Government.
<<http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/acrobat/apsa99.pdf>>

Norris, P. (2004). "Building Knowledge Societies: The Renewal of Democratic Practices in Knowledge Societies". Informe per a la Unesco.
<<http://ksghome.harvard.edu/~pnorris/Acrobat/UNESCO%20Report%20Knowledge%20Societies.pdf>>

Olson, M. (1965). *The Logic of Collective Action*. Cambridge: Harvard University Press.

Owen, D.; Davis, R. (1998). *New Media and American Politics*. Nova York: Oxford University Press.

Putnam, R. (2000). *Bowling alone. The Collapse and Revival of American Community*. Nova York: Simon & Shuster.

Rheingold, H. (2002). *Multitudes Inteligentes. La Próxima Revolución Social*. Barcelona: Gedisa.

Tóka, G. (2000). "Turnout and Information Effects on Election Outcomes in a Comparative Perspective". Document presentat a la Participation Conference. Princeton.

Tolbert, C.; Mossberger, K.; McNea, R. (2002). "Beyond the Digital Divide: Exploring Attitudes about Information Technology, Political Participation, and Electronic Government". Document presentat al congrés anual de l'American Political Science Association. Boston.

Van Alstyne, M.; Brynjolfsson, E. (1997). "Electronic Communities: Global Village or Cyberbalkans?".
<<http://web.mit.edu/marshall/www/papers/CyberBalkans.pdf>>

Weber, L. M.; Bergman, J. (2001). "Who Participates and How? A Comparison of Citizens 'Online' and the Mass Public". Document presentat al congrés anual de la Western Political Science Association. Las Vegas.

Weber, L. M.; Loumakis, A.; Bergam, J. (2003). "Who Participates and Why?". *Social Science Computer Review* (vol. 1, núm. 21, pàg. 26-42).

